

גליון 26

שבט ישראל

אב תשפ"ב

בסימן בית המקדש

הפינה
לצעירים

מתכון לדג
מרוקאי
ברוטב אדום

הלכות
תשעה באב
ושאר תעניות

בואו היכנסו לאתר מורשת הרמב"ם המתחדש!

באתר תוכלו
לעקוב אחרי
ארועים מגוונים,
הרצאות, וכנסים.
בנוסף תוכלו
למצוא עלוני פרשת
שבוע לילדים
ומבוגרים!
מחכים לכם!

בפתח הדברים

קוראים יקרים,
אנו שמחים להגיש בפניכם גיליון נוסף של עלון שבטי ישראל מבית מרכז מורשת הרמב"ם ועדות ישראל. גיליון מבית היוצר של המרכז המתחדש בעיר הקודש טבריה העוסק בימים אלו בהרחבת הפעילות ובמחקר אודות עדות ישראל השונות.

גיליונות עלון שבטי ישראל יעסקו בעזרת ה' בהיבטים שונים של תרבות, היסטוריה, הלכה ומחקר בעדות ישראל השונות.

גיליון זה שאתם מחזיקים בידכם מוקדש לעיסוק בחודש אב. בחרנו להקדיש את הגיליון, כהמשך לגיליון הקודם למנהגי עדות סביב לידה, ברית וזבד הבת ולענייני המקדש.

בית הרב.
אש, ותמרות עשן.

חורבן של בית,
של חיים.
גלות
פיזור, אבדן.

אלפיים שנות גלות,
מתחברים
חלקים מתאחים

מנהל תוכן: עותניאל מנצור
עריכה: אביטל לוי
עיצוב: רבקי שאולזון

מנהגי עדת לוב לאחר לידת בנים ובנות

סנדק אצל הבן הראשון, ואם איננו, זוכה בכיבוד זה אחיה, ובלבד שהסנדק מביא משלו, קודם המילה, את כל הבגדים הצריכים לתינוק.

4. ביום שלפני הברית, לפנות ערב, באים לבית היולדת וקוראים בנעימה את ההלל השלם עם ההלל הגדול. ילדים רבים מתאספים ומצטרפים לקריאה זו. בעל הבית מכבד את הקוראים במשקה ועוד, ואת הילדים הוא מכבד בפולים או "חומוס" קלויים ומבושלים, בתוספת מטבע קטנה לכל ילד. לילדים חוש ריח מפותח מאוד והם יודעים יפה, היכן יש "הלל", והם נוהרים לשם מכל הרחובות הסמוכים.

מיד אחר כך באות נשים, מקרובות המשפחה, ודכות "הבשמים" כשהן בסמוך לכסא אליהו, זוהי תערובת של מיני תבלין ופרחים מיובשים, שאבי הבן קונה בכדי להכין מהם את הבשמים, אותם מגישים לקהל בשעת המילה. הנשים דכות ומערבבות אחר כך את הבשמים הכתושים במי בושם, עד שריח התערובת משיב נפש. בשעת הדיכה שרות הנשים המומחות לכך (הן באות לכל בית שיש בו ברית מילה ומתיישבות תחת "כסא אליהו") שירי קודש על המשיח, אליהו הנביא, האבות, משה, אהרן, יוסף הצדיק, ארץ ישראל, שבח התורה ועוד. שירים אלה מושרים בשפה הערבית המדוברת

1. בהיולד בן זכר למז"ט מעלים בשבת שלפני המילה את האב לתורה, ולפני הברכה והקריאה שרים בני הת"ת או ציבור המתפללים את השיר "אערוך מהלל ניבי", שיר המדבר בשבחו של אליהו הנביא ז"ל. באותה שעה עובר השמש בין הקהל כשבידו בקבוק מי פרחים (בדרך כלל אלה המזוקקים מפרחי עצי הדר) ונותן כמה טיפין בידי כל אחד - לברך "בורא מיני בשמים".

מנהג זה של חלוקת מי פרחים בבית-הכנסת נהוג גם כשעולה לתורה בר-מצוה או חתן. בעל השמחה הוא המספק את מי הפרחים.

2. נוהגים לקשט את החדר שבומתקיימת ברית מילה ברדידים צבעוניים, אותם תולים משני צדי הכניסה. לרוב בוחרים בצבע אדום. יש אומרים שמקור מנהג זה מימי האנוסים, שהיו מפחדים למול לפי דיני ישראל, ע"י מוהל מוסמך ובנוכחות מנין אנשים. מכיוון שלא יכלו לתת פרסום לברית מפחד האיובים, נהגו לתלות רדידים אדומים אלה, הרומזים לדם ברית, למען ידעו האנוסים שיש בבית זה ברית מילה ויכנסו לתוכו.

3. ר' אברהם אדאדי ז"ל כתב בספרו "ויקרא אברהם" (פרק "מקום שנהגו") שהמנהג הוא לכבד את אבי היולדת להיות

8. מקובל בכל ערי לוב (וגם כיום בריכוזים שבהם נמצאים עולי לוב) שלא לומר תחנון בכל בתי-הכנסת בתפילת שחרית ביום שיש ברית מילה בעיר. מקורו של מנהג זה בתקופה קדומה, כאשר בכל מדינת לוב היה בית-כנסת אחד ובו התפלל מנין אחד, ונמצא שביום שיש ברית מילה, בלי ספק היו גם אבי הבן והסנדק בין המתפללים. ואף על פי שהישוב גדל ובתי-הכנסת והמניינים רבו, המשיכו לנהוג כך עד היום.

9. בעלי השמחה שולחים בערב יום המילה לכל קרוביהם ושכניהם (במושבי העולים שולחים לכל המשפחות שבמושב) צלחת מלאה פולים או חומוס מבושלים, מאלה שהכינו לכבוד ה"הלל". המשפחה המקבלת את המנחה הזאת, איננה מחזירה את הכלי ריק. היא שמה בו ביצים או כמה כפיות של סוכר ומחזירה אותו לבעלי השמחה.

מנהג זה שלא להחזיר ריקן לבעליו כלי שבו הובאה איזו מנחה, נהוג בכל המקרים של משלוח מנות, ולא דווקא בשמחת ברית מילה. המיוחד בשמחת ברית מילה הוא שמחזירים אחד משני הדברים הנ"ל - ביצים או סוכר.

10. במלאת לילד ארבעים יום עושה לו אמו חגיגה קטנה, המתבטאת בהדלקת נרות בבית ובבישול פולים או חומוס שמהם היא מחלקת לשכנים. לערב זה קוראים "ליל הארבעים". ייתכן שמספר זה של ארבעים יום צריך להיות מקביל לארבעים יום של יצירת הולד, וכמו שספרה לה האם ארבעים יום שבעת יצירתו עד שנודע לה שנוצר עובר במעיה, כך היא מונה ארבעים יום לאחר הוולדו¹³.

11. בהגיע התינוק לגיל צמיחת שיני החלב, תופעה שגורמת לעתים קרובות לחום ולנפיחות בחניכיים, הולכת האם

ובמנגינה עממית המושכת את הלב. הם מלאי געגועים לכל דבר שבקדושה ומביעים את כיסופי הדורות לגאולה ולשיבה לארץ-ישראל, את הקשר הנצחי של עם ישראל לתורתו ואת האמונה החזקה שרק בה יוכל לחיות ולשוב לימי תפארת עלומיו. לקבוצת שירים זו קוראים "ג'נא הספר" - שיר הספר.

5. בערב שלפני הברית מתאספים בבית היולדת וקוראים את הקטע בזוהר לפרשת "לך לך" המתחיל ב"ויאמר אליו אני א-ל שדי", עד סוף הסדרה, ושירים כמה שירים מענינא דיומא.

6. על כסא אליהו הנביא שאותו תולים בחדר-היולדת ומכסים בטלית ועליה מפה של ס"ת שלוקחים מביית-הכנסת, מניחים צלחת מלאה חול נקי. חול זה משמש בשעת המילה להטמין בו את הערלה ולשפוך בו את דם המציצה מפי המוהל. על החול מניחים שתי ביצים הנשארות בצלחת במשך כל הלילה. נותנים לאחר הברית את הביצים לאישה ששוכת ילדים - סגולה לפרי בטן.

ממעל לראשה של היולדת עושים, מצואתו הראשונה של התינוק, צורת מפתח (על הקיר או בנייר שתולים אל הקיר) - רמז למה שנאמר בתלמוד שמפתחה של חיה (יולדת) הוא אחד משלושת המפתחות השמורים בידי הקב"ה.

על דלתות חדרה של היולדת תולים שני ניירות, שבהם מודפסים השבעות וקמיעות נגד כל מיני מזיקין העלולים לבוא לבית היולדת ולהזיק לאם ולתינוקה.

7. מקובל לקרוא לנכדים ולנכדות על שמות הסבים והסבות שנמצאים בחיים. דבר זה גורם שמחה גדולה לזקנים, בראותם שעוד בחיים רואים את שמם מונצח בנכדיהם.

לוקחת האם ביצה ראשונה לתרנגולת (תרנגולת מבכירה), שולקת אותה עד שתהיה קשה ומביאה אותה עם הילד אל הרבי, הרבי קולף את הביצה וכותב עליה את האותיות ת, צ, ל, מ, מ, ק, י, ג, ע, ה, נ, מ - ראשי התיבות של הפסוקים "תורה ציווה לנו משה" וגו' ו"גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך". אחר כך הוא קורא עם הילד מלה במלה את הברכה "שהכל" ומאכילו את הביצה. אחר כך הוא לוקח את החומש, טופח בו בקלות על ראשו של הילד, וכך עושים גם ילדי הת"ת - למען יכנסו דברי תורה בראשו.

(מתוך אתר דעת)

לבית-הכנסת הקרוב ומבקשת מהשמש לתת לה את קולמוס הכסף שהקורא בתורה מחזיק בו בשעת הקריאה. היא מעבירה אותו פעמים אחדות על חניכי התינוק ומאמינה שע"כ תצמחנה השיניים ללא כאבים.

12. כשהתינוק ישן בעריסתו, והאם צריכה לצאת לשעה קלה ולהשאיר אותו לבדו, היא שמה ליד ראשו חומש, סידור או תיק הטלית והתפילין, לשם שמירה עליו, והיא יוצאת בביטחון גמור שלא יאונה לו כל רע.

13. ביום שבו נכנס הילד לתלמוד תורה,

מנהגי אשכנז לאחר לידת בנים ובנות

ה"וואך נאכט", בבית היולדת כאשר היא בביתה.

2. בליל השבת שבין הלידה לברית, עורכים "שלום זכר" בבית היולדת. ידידים ובני משפחה באים לאחל "מזל טוב" ומתכבדים בין היתר במיני קטניות ("ארבעס") - זכר לאבלות על הכן ששכח תלמודו בצאתו מרחם אמו. מסיבה זו נערכת גם אם היולדת טרם חזרה מבית-החולים.

3. הערב שלפני יום הברית נקרא "וואך-נאכט" (ליל שמירה) - בני המשפחה באים לבית הורי הילד ללמוד פרשיות זוהר, בייחוד אם היולדת בבית.

הולדת בנים

1. בימים הראשונים שלאחר הולדת הכן קורא הבעל מדי ערב את "שמע" ליד מיטת היולדת כסגולה לשמירה עליה ועל בנה. לפנים, כאשר הנשים היו יולדות בבתיהן, היו ילדי ה"חדר" באים לפנות ערב לבית היולדת, קוראים בצוותא קריאת שמע ומתכבדים בעוגות ובמיני מתיקה. כיום, כאשר הנשים יולדות בבית החולים, עורכים טכס זה לפחות פעם אחת, בערב שלפני ברית המילה, ומשתדלים שהיולדת תחזור לביתה לפני כן, כדי שאפשר יהיה לקיים את קריאת השמע, ובייחוד את

4. לחיק, "ברכות" שבהן מתכבד הרב או אחד הנכבדים ו"עמידה לברכות", כלומר החזקת הרך הנימול בשעת הברכות.

7. הילדים נקראים על שמות אבות המשפחה או קרובים אחרים שהלכו לעולמם. לגבי הילד הראשון זכות עדיפות לקרוביה של האם-היולדת, ואילו הילד השני נקרא על שם קרובו של האב, אולם אין מקפידים בעניינים כגון אלה ומוותרים זה לזה.

8. שמה של הבת נקרא לראשונה בשעה שהאב עולה לתורה, במסגרת "מי שברך" שנעשה ליוולדת ולבתה. יש המחכים עד השבת הקרובה ויש המקפידים שגם שמה של הבת יקבע רק כעבור שבוע ללידה.

4. אבי הבן מברך "שהחיינו" בברית מילה של כל אחד מן הבנים הנולדים לו.

5. כיבודים מספר בטכס ברית-המילה, והחשוב שבהם - ה"סנדקאות", שבה מתכבד אבי המשפחה, הרב או ראש הישיבה. כיבוד שני הוא "קוואטער", כלומר המעביר את הרך הנימול מחדר אמו לכסא של אליהו, ובו מתכבדים שניים: איש ואשתו, חתן וכלה, אח ואחות, סבא ונכדתו או סבתא ונכדה, ובייחוד רואים זאת כסגולה לזוג צעיר שטרם זכה לפרי בטן.

6. בני המשפחה והידידים מתכבדים ב"מצוות" נוספות, לפי סדר חשיבותן: כסא של אליהו, כלומר נטילת הרך הנימול מידי ה"קוואטער" והנחתו על הכסא, "הגשות" ("חיקה"), כלומר העברת התינוק מחיק

פדיון הבן וגידולו

3. נוהגין שלא לספר את הילד עד מלאות לו שלוש שנים, ורק אז מספרים אותו לראשונה ומתקינים לו "פאות" אשר בהן יתפאר. בירושלים נוהגים גם הפרושים לערוך את טכס התספורת ("חאלאקה") בל"ג בעומר. ישנם הנוסעים למירון, כדי לערוך את ה"חאלאקה" ליד ציונו של הרשב"י, ויש העושים זאת בירושלים עצמה, בחצר ציון שמעון הצדיק, אך רבים עורכים את ה"חאלאקה" בבית-הכנסת, וגם כאן בטכס חגיגי תוך שירה וריקודים, לעתים גם עם תזמורת, וההורים עורכים סעודה של מצוה לכבוד המאורע.

4. ביום קבלת הילד לראשונה לחדר תשב"ר (=תינוקות של בית רבן) - בדרך כלל בגיל שלוש - עוטפין אותו בטלית, והוריו מביאים אותו לרבי כשאתם מיני מתיקה, אותם יחלקו לחבריו החדשים של בנם ב"חדר" תוך אמירת "המלאך הגואל"

(מתוך אתר דעת)

1. האב רוכש את חמשת השקלים הדרושים לפדיון הבן אצל אחד החלפנים ונותנם במתנה לכהן. אבות מחוסרי אמצעים מקבלים אותם אצל החלפנים או אצל עוסקי מצווה בתור "מתנה על מנת להחזיר", ואז מחזיר הכהן את השקלים לאבי-הבן אחר הפדיון, והלה מחזירם למי שקיבלם ממנו. במקרים רבים מחזיר הכהן את השקלים לאבי-הבן או נותנם לאם היולדת להוצאות הבראה לאחר הלידה, או קונה תמורתם מתנה לתינוק. ישנם המקפידים לפדות את בנם אצל כהן שהוא מקרובי המשפחה, מצד האב או האם, או בעל שלשלת יוחסין מוכרת. יש המזמינים שני כוהנים או שלושה, והללו מתחלקים בחמשת השקלים.

2. הילד מוגש לכהן לשם פדיונו כשהוא מושכב על גבי טס כסף, ומקושט בכל תכשיטי האם ובני המשפחה.

פינת המתכונים

מתכון לדג מרוקאי ברוטב אדום

מתוך אתר מתכונים

לצד חלה חמה וטרייה לצד פראץ יצאד מהתנור, מופקדים את הרוטב אל הפדג' אלון...תמיד תמצאו אותו על שולחן לבת ובחגים. מתכון מוצח עם כל דג, לרובים דג הרוטב אדום סיקנטי. טעים ללא אחד יכול לרפין. פותחון מתאים ללא סוגי פדג'ים! דג סלמון / מוילט / טונד / סביב מרוקאי -

מרכיבים:

- שמן קנול
- אמהד מתכבד אריזוציון
- פרוסות אצ'רמפוא
- 3 אצ'וניות מקולפות חמכות

אפרוסות

- 5 ליני לום
- פאלא חרית אני לאוהב
- חמוס
- קורט כורכום
- טאון
- מלח
- פאלא לחור
- מים צד לאוהב פדג'
- מרק צורך אפלט (מרכיבים טבעיים)
- פפיריקה חריפה ומתקד
- כוסברה קצוצה

אופן הפקת דג מרוקאי:

לפרות את הפדג'ים בלימון ומיל מלח, אם צד טונד אץ אין לשפוק מלא מים רומים ושלטון. כסיר לים שמן וריזוציון מתקבד, פרוסות אצ'רמפוא וטאון מיל אפרוסים 2-3 אצ'וניות מקולפות חמכות אפרוסות ליני לום, פאלא חרית אני לאוהב, אפרוסים חמוס, קורט כורכום, טאון מלח, פאלא לחור ומים רומים עם כף מרק צורך חלב פדואגות אני מלמילת מרק צורך עם ריביים טבעיים בלבד!!!
 אכל 20 דקות ואץ לפתח את הפדג'ים בללוטפים ואפרוסים כוס ח'ם לא שמן מוהב עם כף פפיריקה ובפית פפיריקה חריפה אני לאוהב(באל) הפפיריקה צד יוצא חצי כוס שמן).
 אדריי את הפדג'ים עם הרוטב תך כד בילא ובלא חצי לורה, אפצי מלא כוסברה קצוצה.

פינת ההלכה

הלכות תשעה באב ושאר תעניות - שולחן ערוך -

סימן תקנג - דין סעדה המפסקת -

מתוך ילקוט יוסף, קיצור שולחן ערוך
מפסקי מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל

ונעילת הסנדל ותשמיש המטה, ואסור לקרות בתורה נביאים וכתובים, ולשנות במשנה ובמדרש ובגמרא בהלכות ובאגדות, משום שנאמר פקודי ה' ישירים משמחי לב (תהלים יט, ט) ותינוקות של בית רבן בטלים בו אבל קורא הוא באיוב ובדברים (ב) הרעים שפירמיה; ואם יש ביניהם פסוקי נחמה, צריך ללגום.

ב ומתן ללמד מדרש איכה ופרק אלו מגלחין, וכן ללמד פרוש איכה ופרוש איוב.

ג יש מי שאוסר ללמד על ידי (ג) הרהור.

ד ומתן לקרות כל (ד) סדר היום, ופרשת הקרבנות, ומשנת איזהו מקומן, ומדרש רבי ישמעאל. הגה: ומתן לחזר (ה) הפרשה בתשעה באב (מנהגים).

ה עברות ומיניקות מתענות בט' באב, ומשלימות כדורך שמתענות ומשלימות ביום כפור; אבל בג' צומות אחרים פטורים מלהתענות, ואף על פי כן ראוי שלא תאכלנה להתענג במאכל ובמשקה, אלא כדי קיום הולד ועין לעיל סי' תקנ"ג סעיף א'.

א אף על פי שאכל סעדה המפסקת, מתן לחזר ולאכל אלא אם כן קבל עליו בפרוש שלא לאכל עוד היום. הגה: וקבלה (א) בלב אינה קבלה, אלא צריך להוציאו בשפתיו (בית יוסף בשם התוס').

ב תשעה באב, לילו כיומו לכל דבר; ואין אוכלים אלא מבעוד יום, (ב) ובין השמשות שלו אסור כיום הכפורים. הגה: ומתן (ג) ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל עד בין השמשות, מיהו בחל נזהגין לחלץ (ד) מנעלים קדם שיאמר ברכו, ואם הוא שבת חולצים לאחר ברכו מלבד שליח צבור שחולץ קדם ברכו (הגהות ממוני), רק אומר תחלה: המבדיל וכו' (מנהגים בשם מהרא"ק); ונהגו שלא ללמד בערב תשעה באב מחצות ואילך, כי אם בדברים המתרים בתשעה באב; ולכן אם חל (ה) בשבת אין אומרים פרקי אבות, (מהרי"ל ומנהגים) וכן לא טייל ערב תשעה באב.

סימן תקנד - דברים האסורים בתשעה באב - ובב"כ סעיפים

א תשעה באב (א) אסור ברחיצה וסיכה,

יד הבא מן הדרך ורגליו פהות, מתר לרחץ במים. הגה: ומתר לשרות מפה במים בערב תשעה באב ומוציאה מן המים והיא (י) מתנגבת, ומקנח בה פניו ידיו ורגליו; אפלו אינו עושה רק לתענוג, שרי, כיון שהיא נגובה (טור).

טו סיכה אינה אסורה אלא של תענוג; אבל מי שיש לו חטטין בראשו, סף כדרכו ואינו חושש.

טז נעילת הסנדל, דוקא של עור; אבל של בגד או של עץ או של שעם (פי' קלפי עץ) וגמי, מתר. ושל עץ מחפה עור, (יא) אסור.

יז אבל ומנדה שמהלכים (יב) בדרך מתרים בנעילת הסנדל, וכשיגיעו לעיר יחלצו, וכן בתשעה באב. הגה: וכן במקום שדרים בין העכו"ם, לא יחלץ כי אם ברחוב (יג) היהודים, וכן נהגו (טור והגהות מימוני והגהות מרדכי רפ"ק).

יח יש מי שאומר שלא יישן בליל ט' באב עם אשתו במטה, ונכון הדבר (יד) משום לך לך אמרינו נזירא.

יט אם חל תשעה באב בשבת, מתר בכלן אפלו בתשמיש המטה. הגה: ויש אוסרים בתשמיש המטה, (טו) וכן נוהגין (טור בשם ר"י ואגור ומנהגים).

כ אין שאלת (טז) שלום לחברו בתשעה באב, והדייטות שאינם יודעים ונותנים שלום, משיבים להם בשפה רפה ובכבד ראש.

כא יש מי שאומר שלא ילך ויטיל בשוק,

ו חיה כל שלשים יום, וכן (ו) חולה שהוא צריך לאכל, אין צריך אמד אלא מאכילין אותו מיד, דבמקום חלי לא גזרו רבנן. הגה: ומיהו נוהגין (ז) להתענות כל זמן שאין להם צער גדול שהיה לחוש לסכנה, והמקל לא הפסיד.

ז רחיצה אסורה בט' באב, בין בחמין בין בצונן; אפלו להושיט אצבעו במים, אסור.

ח טבילה של מצוה בזמנה, מתרת; אבל בזמן הזה אין טבילה בזמנה, הלכה לא תטבל בו; וכן נהגו.

ט אם היו ידיו (ט) מלכלכות בטיט ובצואה, מתר לרחץ להעביר הלכלוך, ולא יטל כל ידיו אלא לפי הצורך להעביר הלכלוך. הגה: ואם עשה צרכיו, אם מתר לרחץ, דינו כמו ביום כפור ועין לקמן סי' תרי"ג ס"ג.

י נוטל אדם ידיו שחרית, וצריך לזהר שלא יטל ידיו אלא עד סוף קשרי אצבעותיו.

יא ולאחר שנגב ידיו ועדין לחות קצת, מעבירם על עיניו; ואם היה לפלוף על גבי עיניו ודרכו לרחצם במים, רוחץ ומעבירו ואינו חושש, דהנה ליה כטיט וכצואה שרוחץ כדרכו ואינו חושש.

יב ההולך להקביל פני רבו או אביו, או מי שגדול ממנו, או לצרכי מצוה, עובר במים עד צנארו ואינו חושש; וכן בחזרה, מתר.

יג ההולך לשמר פרותיו, עובר במים עד צנארו ואינו חושש; אבל בחזרה, אסור.

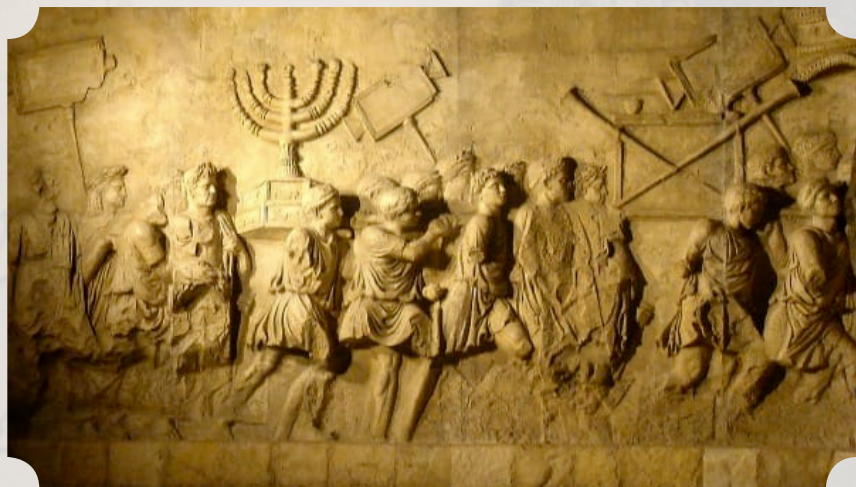
מעשה הדיוט; אבל דבר שאין בה שהוי, כגון הדלקת גרות או קשירה וכדומה, מתרת. ולחלב הפרות טוב לעשות על ידי עכו"ם, אם אפשר (יח) בעכו"ם.

כג ומלאכת דבר (יט) האבד מתר, כדרך שאמרו בחלו של מועד.

כד כל העושה (כ) מלאכה בתשעה באב, אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה.

כה כל האוכל ושותה בתשעה באב, אינו רואה בשמחת ירושלים; וכל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה. וכל האוכל בשר או שותה יין בסעדה המפסקת, עליו הכתוב אומר: ותהי עונתם על עצמותם (יחזקאל לב, כז).

כדי שלא יבא לידי שחוק וקלות והתול. כב מקום שנהגו לעשות מלאכה בט' באב, עושין במקום שנהגו שלא לעשות, (יז) אין עושין; ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים, וכל הרוצה לעשות עצמו תלמיד חכם לענן זה עושה; ואפלו במקום שנהגו שלא לעשות, מתר על ידי עכו"ם, אפלו בביתו; ופרקמטיא להרויח ולהשתכר במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה, אסור; ובמקום שנהגו לעשות, מתר אלא שממעט שאפלו משנכנס אב אנו ממעטין מלשא ולתן. הגה: ולא נהגו באסור מלאכה כי אם עד חצות (מנהגים). ונהגו להחמיר עד חצות בכל מלאכה שיש בה שהוי קצת, אפלו

מרכז מורשת הממלוכים ועדות ישראל מזמין את הקהל הרחב

ערב לימוד שירה ופיוט לאחדות ישראל
הכנה לקראת טו באב
בסימן פנים אל פנים
סדנא מיוחדת לזוגות:
הרב יהונתן ואדווה סנדרס

מופע מיוחד לרגל טו באב
ממזרח למערה
הזמר והיוצר רועי אדרי
(The Voice)

המפגש יתקיים בבית משפחת גואטה אלוני הבשן
 יום רביעי י"ג מנחם-אב (10.8.22) בשעה 20:30

פרטים נוספים 054-5920244

מנהגי עדות ישראל לחודש אב

מתוך אתר איגוד רבני בתי הכנסת

לוב, פרשבורג, בוכרה, חב"ד, ירושלים, וורמיזא, מרוקו, קומרנא, תימן, וטוניס. מנהגים עתיקים ומעניינים מקהילות ישראל לחודש אב, אלו מנהגים נותרו ואלו אבדו עם השנים?

א. בימי בין המצרים ובתשעת הימים נהגו בחב"ד להגביר הלימוד בעיני בית הבחירה, בספר יחזקאל, במסכת תמיד, במסכת מידות, ובהלכות בית הבחירה להרמב"ם [שמירת המועדים עמ' 266].

ב. בבוכארה נהגו שיש שנמנעים מלאכול בשר בכל שלושת השבועות. מראש חודש אב היו השוחטים מצניעים את סכיני השחיטה שלהם [יהדות בוכארה גדוליה ומנהגיה עמ' 593].

ג. בלוב נהגו לאכול בתשעת הימים בשר מלוח ויבש המכונה 'קדיד', ונקניקיות המכונות 'מרגז'. גם בשבת חזון יש שנהגו לאכול רק בשר מלוח [נחלת אבות עמ' קא].

ד. בפרשבורג נהג החתם סופר לכנס את הקהל ביום ז' באב, היום בו נכנסו הנכרים להיכל וקלקלו בו, והיה קורא לבכי ולמספד בכי והתעוררות על גלות השכינה והיה מונה מנין השנים מחורבן בית שני. כמו כן היה מקונן על הגדולים שהסתלקו באותה שנה [מנהגי רבותינו והליכותיהם, עמ' קלה].

ה. עוד נהגו בחב"ד לערוך סיומי מסכת בכל יום מתשעת הימים ובכלל זה בתשעה באב. וכתבו פוסקי ההלכה מבית חב"ד כי ראוי להמשיך מנהג זה עד יום ט"ו באב. [שמירת המועדים עמ' 264]

ו. בכל אחד מן הימים שבין ראש חודש אב לתשעה בו נוהגים לקרא בבוכארה קינות שונות בבית הכנסת. היו קוראים את הסיפור על מרים בת נחום ושבעת בניה [חנה ושבעת בניה], בניגון עצוב, תוך כדי בכי ואנחה [יהדות בוכארה, עמ' 594].

ז. בשבת חזון נהגו בקהילת וורמיזא להתעטף בטלית של חול. גם הנשים חבשו כובע פשוט ולא מכובד [שטורץ], להוציא חתן וכלה ואבותיהם שהם לובשים בגדי שבת רגילים [מנהגים דק"ק וורמיזא, הרב שמש, עמ' קיט].

ח. נהגו במרוקו להטביל את פרוסת 'המוציא' שבסעודה המפסקת באפר, וכך גם את הביצה [נתיבות המערב עמ' 115]

ט. בלוב נהגו לאכול בסעודה מפסקת עדשים, או ביצה קשה, או 'כוסכוס' עם רקות [נחלת אבות, עמ' קג].

י. בחסידות קומרנא הקפידו ללכת בפוזמקאות ולא בנעלי גומי בתשעה באב וביום הכיפורים [מנהגי קומרנא עמ' פג].

יא. נהגו בלוב לעטוף את ספר התורה בתשעה באב בבד שחור. כשהיו מוציאים את ספר התורה לא היו מניחים אותו על התיבה אלא על אחד השולחנות [נחלת אבות עמ' קג].

יב. כמו בקהילת לוב נהגו בקהילת וורמייזא לכסות את ספר התורה במפה שחורה, אך שם היו עושים זאת גם לפרוכת ולכיסאות [מנהגים דק"ק וורמייזא, הרב שמש, עמ' קטז].

יג. בבוכארה היו נוהגים שביליל תשעה באב צועדים לבית הכנסת יחפים ממש. את פרקי איכה היו מחלקים בין המתפללים ולכל פרק היה לחן משלו. [יהדות בוכרה עמ' 595]

יד. בחסידות קומרנא לא נהגו לומר מגילת איכה כנהוג במקומות אחרים [מנהגי קומרנא, עמ' פד].

טו. בבוכארה נהוג היה שביום תשעה באב ישובים היו בצידי הרחוב, כאשר אפר מונח על הראש, וקוראים את הקינות בקבוצות בקול מונוטני עצוב. [יהדות בוכרה עמ' 594].

טז. נהגו בחב"ד שלאחר חצות היום של תשעה באב יכול ללמוד את השיעורים הקבועים בחת"ת, והלכות בית הבחירה. [שמירת המועדים עמ' 266]

יז. יש שנהגו בבוכארה לצבוע לאחר חצות היום את הבית ואף לנקותו כהכנה לקראת בואו של מלך המשיח, שכן עתיד תשעה באב להפוך ליום טוב. כך נהגו גם הנשים בקהילת לוב [יהדות בוכארה עמ' 595, נחלת אבות עמ' קה].

יח. בשחרית של תשעה באב נהגו בלוב לא להניח תפילין וגם לא ללבוש ציצית. עוד נהגו בקהילת לוב לעלות לקברי ההורים [נחלת אבות, עמ' קה].

יט. בשבת חזון נוהג היה החתם סופר ללבוש בגדים אחרים ממה שהיה נוהג בכל שבת [מנהגי רבותינו והליכותיהם, עמ' קלה].

כ. במוצאי הצום היו אומרים בקהילת לוב האחד לרעהו: עקאבל דייר בירושלים הבנויה" [נחלת אבות עמ' קט].

כא. בקהילת וורמייזא נהוג היה שהיה השמש דופק על חלונות הבתים וקורא למתפללים לבית הכנסת. אכן בתשעה באב לא היו קוראים לאנשים וכל אחד היה מגיע מעצמו [מנהגים דק"ק וורמייזא, הרב שמש, עמ' קכד].

כב. נוהג היה החתם סופר לקרא את חודש אב מיום עשירים שבו והלאה בשם "מנחם" [מנהגי רבותינו והליכותיהם, עמ' קלט].

כג. ביום טו באב, נהגו האדמור"ם מקומרנא לערוך שולחן, ולכבוד ההילולא של הרה"ק אשר מסטולין היו מזמרים את הפזמון "כל ברואי מעלה ומטה", וכן היו מזמרים "הזכירו לפניו, השמיעו לפניו, תורה ומעשים טובים של שוכני עפר" [מנהגי קומרנא].

כד. ביום חמישה עשר באב, היה יום חופש של המלמדים והתלמידים בקהילת וורמייזא [מנהגים דק"ק וורמייזא, הרב שמש, עמ' קלא].

כה. במרוקו היו הנשים מתאספות בפתחי הבתים ומקוננות קינות שונות שנתקנו בשפה הערבית על עשרה הרוגי מלכות, ועל חנה ושבעת בניה. [נתיבות המערב עמ' 115]

כו. נהגו במרוקו לא לעשן לפני חצות היום של תשעה באב [נתיבות המערב עמ' 117].

כז. בקהילת וורמייזא היו התינוקות בטילין במשך היום, ולא היו מטיילים [מנהגים דק"ק וורמייזא, הרב שמש, עמ' קכד].

כח. במוצאי הצום היו אוכלים במרוקו חמין חלבי או דייסה העשויה מחיטין כתושות [נתיבות המערב, עמ' 117].

תושבי פרדס חנה והסביבה מוזמנים
לערב ייחודי לקראת תשעה באב

אחדות בין העדות כתנאי לבנין המקדש

הרצאה מאת:
הרב יהונתן אדואר
רב מרכז העיר פ"ת

**יום שלישי ה באב 2.8 בשעה 20:00
בכלל ישראל חברון 11 פרדס חנה**

קפה ומאפה וכיבוד קל

לפרטים | שלומי מנצור 052-5931721

בברכה חמה,
מרכז מורשת הרמב"ם ועדות ישראל

בני מנשה

סיפורים אותנטיים

אבותינו בני מנשה נשלחו לגלות על ידי האימפריה האשורית לפני יותר מ-27 מאות שנים. במהלך השנים, נדדו דרך מרכז אסיה והמזרח הרחוק עד שהתיישבו במקומם הנוכחי.

במהלך שהותינו בגלות המשכנו לשמור על יהדותנו בדיוק כפי שאבותינו נהגו. לשמור שבת וכשרות, לחגוג את החגים ולשמור על טהרת המשפחה. תמיד המשכנו להאמין שיום אחד נחזור לארץ אבותינו, ארץ ישראל.

בשנת 1997 באחד הכפרים בו התגוררו מעט יהודים, רצו להקים בית כנסת ובית מדרש. אבל, בגלל שנאת הגויים הם לא הורשו לעשות זאת.

יהודי הכפר לא נכנעו, והחליטו להמשיך בבניית בית הכנסת למרות הסכנה שבדבר.

הבניה נמשכה והגויים החריפו את צעדיהם ולקחו בריונים שיפריעו לבניה ויגרמו ליהודים לעצור. אותם בריונים הגדילו לעשות ולקחו אליהם את מנהיג הקהילה המבוגר. חברי הקהילה הצטערו צער רב, בכו בכי תמרורים, והתחננו שישחררו את מנהיג הקהילה. הבכי היה קורע לב, אך שום דבר לא הועיל. אותם בריונים הכו את מנהיג הקהילה המבוגר ובעטו בו בכל כוחם. כל זאת באכזריות חסרת פשר כלפי העם והמסורת היהודית. לאחר שבוע של סבל שוחרר המנהיג היהודי.

בניית בית הכנסת המשיכה בחירוף נפש אך בסופו של דבר האנטישמיות גברה. היהודים היו נתונים ללעג מתמיד מפני שכניהם הגויים על קיום מצוות ברית המילה ושמירה על המסורת היהודית. בית הכנסת הוחרב. הקהילה היהודית נאלצה לבטל את התפילות הציבוריות וכל אחד התפלל בביתו.

ההתמודדות הייתה קשה ובסופו של דבר הקהילה היהודית החליטה לעזוב את המקום ולחפש מקום מגורים חדש, הרחק מהגויים האנטישמיים, בו יוכלו לקיים את התורה והמצוות. הבתים, והשדות הושארו מאחור ואנשי הקהילה היו צריכים למצוא מקור פרנסה חדש. מתוך הקפדה על שמירת השבת - לא היה קל למצוא עבודה חדשה ולכן אותם יהודים פתחו עסקים פרטיים. הרווח, בתחילה, היה מועט. אך שמירת השבת הייתה חשובה עבורם יותר מהפרנסה.

עם הזמן, הגיעה הברכה לאותם יהודים. הפרנסה התרחבה וגם גויים מרוחקים החלו לכבד אותם ולעסוק איתם בקשרי מסחר וחברות. הקהילה היהודית גדלה ואף נוצר קשר בין חברי הקהילה ובין קהילות יהודיות נוספות.

קינות לתשעה באב

להאזנה לפיוט
בנעימה סרקו
את הקוד:

בתשעה לחדש נותרתי כגֶרן עת
הדריכו
במזל אריה נגר עמי סחוב והשליכו
יום עלה אריה מספכו:

מספכו עלה והשקני כוס רעל
אכלני הממני ואותי במסגר נעל
נא החיה רדומנו בכוס תעל
ממית ומחיה מוריד שאול ויעל:

שכינה צועקת בהרע /
ר' יוסף אבן סולי בן דוד החזן
שכינה צועקת בהרע
שובו בנים חדלו הרע
כי קצר המצע מהשתרע

היררים בהכניסם צלם במעוני
יצאה שכינה מהיכל לפני
ונאמה אלכה ואשובה למכוני
עד אשר יאשמו ויבקשו פני

ומהיכל עלתה ועל-הכרוב שבה
וראתה משתחווים לכל-מזל וצבא
ונאמה אלכה אל-מקומי ואשובה
עד אשר יאמררו לכו ונשובה

סרה מן הכרוב אל-הכרוב השני
וראתה פניהם לשער הקדמוני
ונאמה במדבר מי יתגני
עד בצר להם ושחרונני

וארץ שפל רומי / רבי שלמה אבן גבירול
וארץ שפל רומי ונקלה כבודי
לעפר שחה נפשי, וקצרה ידי
מדי זכרי יגוני הומים גלי נפשי
וקודחים שביבי יקודי

הלעד יחשוף צלי, ויצר צעדי
ואתה ה', מגן בעדי
בעדי רבה שר צבא, ומלחמה קדש
יפעת הודי חלל, פתת והדש
הלא ביום זה אקרא צום ועצרה אקדש
בחדש החמישי, בתשעה לחדש

בחדש החמישי אנו ואבלו פתחי מעוני
בתשעה לחדש אפלו וכהו עיני
במזל אריה ארי נהם וצללו אזני
יום ויקרא אריה על-מצפה אדני

ירדתי לתחתיות ואבד נצחי
סרה צמירת תפארתי וציצת מצחי
פקו מורי פליליה ועבטו ארחי
בחלתי נאם סלעי ונאסף בחטאי ירחי
חקי זמירות קנויות הסירותי מנכחי
ולכל-בהן, חיי רוחי

רוחי חבלה, ימי נזעכו ברב כחשי
זלעפה אחזתני ונלפדתי במוקשי
נהי ומספד אעורר וקינים תהגה נפשי
מדי שנה בשנה, בחדש החמישי: בחדש
החמישי נתק אזור פחי להמאיכו

וּמְזַבַּח יִתְרַגַּז עַל עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים
מִדְּוֵעַ לֹא בַעֲתָה יָכִינוּ סוּדְרֶיהָ

יִלְלִיל כְּנֹר לְוִים מִי יַעִיר נְגִינֹתַי
וְתַעֲנֶה מְנוּרָה טְהוּרָה מִי יַעֲלֶה גְרוֹתַי
וְהֶאֱהָל מִתְאוּנִן אֵין מְקִים יְרִיעוֹתַי
וְהִתּוֹרָה תִּתְרַעַם כִּי חִדְלוּ שׁוֹחֲרֶיהָ

חֹול יְחֹול הַשְּׁלַחֵן אֵי עוֹרְכֵי מַעֲרְכָה
יִכְהַנֶּה כֵּן תִּהְיֶה אֵיכָה שְׁבַתָּה מְלֹאכָה
וּבֵת עַמִּי עַל כָּל זֹאת דְּמַעְתָּה נִתְּכָה
כִּי לִפְנֵי צָרֶיהָ הִלְכוּ שְׁבֵי שָׂרֶיהָ

עַל הַיְכָלִי / ר' יהודה בן שמואל אבן עבאס
עַל הַיְכָלִי אֲבָכָה יוֹמָם וְלַיְלָה
וְלִתְפָאֲרַת צִיּוֹן עִיר הַהִלְלָה
בְּכִי נִפְשֵׁי עַל חֲרָבִן פְּעַמִּים
אָרָץ צְבִי צְבִי יְרוּשָׁלַיִם
וְעַל עַמָּה אֲשֶׁר הִלָּךְ בְּגוֹלָה

בֵּית תְּפָאֲרַתִּי שֵׁם אוֹיֵב לְשִׁמָּה
הוֹשִׁיבֵנִי בִיַּדִּי נְבִיּוֹת וְשִׁמָּה
עַל זֹאת אֲבָכָה תְּמִיד בְּקוֹל יִלְלָה

סְפָדֵי תוֹרָה כִּי חִלְלָה תְּפָאֲרַתָּךְ
נִפְל נְזַרְךָ מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּיתָךְ
וּשְׂאֵי קִינָה עַל אֶהְלִיבָה וְאֶהְלָה

חֲזָקוּ עַמִּי מִהֵר אֲבָנָה דְּבִירְכֶם
נָקָם אֲלַבֵּשׁ וְאֲשִׁיב אֶת שְׁבוֹתְכֶם
תוֹךְ הַיְכָלִי אֲשַׁכֵּן כְּבַתְחִלָּה
כִּי מִצִּיּוֹן תִּצַּא תוֹרָה וְתִהְיֶה

פְּנִתָּה מִן הַכְּרוֹב אֶל-מִפְתַּן דּוּכְנֵי
וְרֵאֲתָה אַחֲוֵרֵיהֶם אֶל-הַיְכָל ה'
וְנִאֲמָה אֲלֵכָה וְאֶעֱזָבָה לְהַמוּנֵי
עַד אֲשֶׁר יִשׁוּטְטוּ לְבַקֵּשׁ אֶת-דְּבַר ה'

הַלְכָה מִמִּפְתָּן לַחֲצַר הָעֲזָרָה
וְרֵאֲתָה שׁוֹלְחִים אֶל-אֶפֶס הַזְּמוּרָה
וְנִאֲמָה אֶת-פְּנֵי מֵהֶם אֶסְתִּירָה
עַד אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לָמָּה תִישָׁן עוֹרָה

עֲלֵתָה מִהָעֲזָרָה אֶל-הַגֵּג בְּחֲרוֹנִים
וְרֵאֲתָה אוֹתָם עוֹשִׂים כְּוֹנִים
עֲזָבָה מְקוֹם קֹדֶשׁ וְנִאֲמָה בְּשׁוֹנוּנִים
טוֹב שְׁבַת עַל-פְּנֵת-גֵּג מֵאֲשֶׁת מְדָנִים

בַּת צִיּוֹן שְׁמַעְתִּי / סימן בת ציון הלוי חזק
בַּת צִיּוֹן שְׁמַעְתִּי מְמַרְרַת אֲמַרְיָה
אָהָה כִּי כּוֹס שְׁתִּיתִי וּמִצִּיתִי שְׁמַרְיָה
אֲלֵי עֲדִינָה לְשִׁכִּינָה אֲשֶׁר חִשְׁכוּ מְאוּרֵיָה
כְּבַתּוּלָה חֲגוּרֹת שָׁק עַל בַּעַל נְעוּרֵיָה

הַיְלִיל יַעִיר לְבָנוֹן אֲרָזֶיךָ אֵשׁ אֲכָלָה
וְשַׁעַר צִיּוֹן יִסְפַּד כִּי אֵל עֲשֵׂה כָלָה
וְתַתְּפֹלֵשׁ הָעֲזָרָה כִּי שְׁבַתָּה הָעוֹלָה
וְהַלְשָׁכָה תִקוּנוֹן כִּי אֶפְסוּ סִנְהֶדְרֵיָה

לְשַׁכַּת בִּירָה תְּבַכֶּה אוֹי עַל זֶרַע אֶהְרֵן
וּבֵית קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים אוֹי עַל גְּנִיזַת אֶרֶן
וְהַפְּרִכַת תִּזְעַק אֵין לְמִקוּמֵי יִתְרוֹן
כִּי רֵאֲתָה אֲכָזְרִים גְּלוּ אֶת סִתְרֵיָה

וְהַמְחַתָּה מְקוֹנְנַת אִיָּה קִטְרַת סַמִּים
וְלֵב אֶהְרֵן יִקְרַע עַל אוֹרִים וְתַמִּים

הפינה לצעירים

צום - על מה ולמה?

חז"ל קבעו מספר ימי צום במהלך השנה. מדוע? מטרתו של הצום היא לא לצער אותנו לחינם, חלילה. אלא לעורר אותנו לחזור בתשובה. בית המקדש נחרב לפני שנים רבות, בגלל אבותינו שחטאו, אך חז"ל מלמדים אותנו שאם בית המקדש עדיין לא נבנה - סימן שגם המעשים שלנו אינם מתוקנים ואנחנו צריכים לחזור בתשובה. כמו שאומר לנו הרמב"ם, כאשר נצום ונזכור את מה שקרה הלב שלנו יתעורר לחזרה בתשובה אמיתית ושלימה ומתוך כך - לבניין בית המקדש. "יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שארעו בהן כדי לעורר הלבבות לפתח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגמרם להם ולנו אותן הצרות. שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב. (הלכות תעניות ה, א) מכיוון שמטרת הצום היא לעורר אותנו לשוב בתשובה, בימות המשיח הצומות שנועדו להזכיר לנו את חורבן הבית - יבטלו. ולא זו בלבד אלא הימים האלו יהפכו לימי חג ושמחה.

"כל הצומות האלו, עתידים ליבטל לימות המשיח. ולא עוד, אלא שהם עתידים להיות ימים טובים ימי ששון ושמחה, שנאמר: "כה אמר ה' צבאות, צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמעדים טובים והאמת והשלום אהבו" (זכריה ח', י"ט). הלכות תעניות פרק ה' הלכה י"ט

שעשועון א' ב' בנושא

כ אחד מבגדי הכהונה	א היה הכהן הגדול הראשון
ל שרו וניגנו בבית המקדש	ב בית המקדש נקרא גם '_____ הבחירה'
נ היה דלוק באופן קבוע בבית המקדש	ג קשטנו את המנורה
ס טנא הוא ה_____ בו היו מביאים את הביכורים לבית המקדש	ד כבש את ירושלים ורצה לבנות בה את בית המקדש
ע ארון הברית נקרא גם ארון ה_____	ה שם נבנה בית המקדש
פ הפרידה בין הקודש ובין קודש הקודשים.	ו "_____ לציון עירך ברינה"
צ הכהן הגדול ענד אותו על מצחו.	ז אחד משבעת הכהנים שהביאו לבית המקדש
ק לשם נכנס הכהן הגדול ביום הכיפורים	ח אבנט הוא _____ אותה לבש הכהן
ר קישטנו את בגדו של הכהן הגדול	ט מי שנכנס לבית המקדש חייב להיות _____
ש אחד משלושת הרגלים בהם עלו לבית המקדש	י עיר המקדש _____
ת בתאריך זה נחרב בית המקדש	

הפינה הזו היא בשבילכם, ואני רוצים שתכתבו לנו על מה מעניין אתכם שנכתוב כאן בעלוני הבאים. אתם יותר ממוזמנים לכתוב לנו למייל: edotlyeladim@gmail.com